

บทที่ 2

ระบบชะงากในหลักการอิสลาม

ความหมายของชะงาก

ความหมายของชะงากเชิงภาษาศาสตร์ หมายถึง ความสริมงคล การพอกพูน หรือการทำ ความสะอาด ส่วนด้านวิชาการหมายถึง ทรัพย์สินที่อัลลอฮ์กำหนดให้แยกส่วนออกมาตามจำนวน จากทรัพย์สินทั้งหมด เพื่อนำไปแจกจ่ายให้แก่กลุ่มผู้มีสิทธิ์

(อิซฮูบีเนีย, 1978:2.275.)

ความสัมพันธ์ระหว่างความหมายเชิงภาษาศาสตร์กับด้านวิชาการ

หลังจากที่ได้ทราบความหมายของคำว่า “ชะงาก” ทั้งสองด้านแล้ว จะพบว่าความหมาย เชิงภาษาศาสตร์หมายถึง การพอกพูน แต่ทางด้านวิชาการ คือ การลด ซึ่งมีความหมายที่ตรงกันข้าม โดยสิ้นเชิง แต่ถ้าหากมีการวิเคราะห์ให้ลึกลงไปพร้อมกับการนำองค์ประกอบหลายด้านมาพิจารณา แล้ว จะพบว่าทั้งสองความหมายไม่ได้ขัดแย้งกันแต่อย่างใด ตรงกันข้ามกลับมีความสัมพันธ์กันทาง ด้านเศรษฐศาสตร์เสียด้วยซ้ำ ที่กล่าวเช่นนี้ เพราะการที่คนรวยจ่ายทานในรูปแบบชะงากให้คนจน นั้น ไม่ได้หมายถึงการทำให้ทรัพย์สินของผู้นั้นขาดหายไป การมองแบบเศรษฐศาสตร์กลับกลายเป็นว่า การกระทำดังกล่าวกลายเป็นการลงทุนที่หวังได้ผลกำไรในภายภาคหน้านั่นเอง ตัวอย่างเช่น ในหมู่บ้านหนึ่งมีนายอับดุลลอฮ์เป็นเจ้าของกิจการด้านร้านค้าขายของชำ เมื่อสิ้นปีปรากฏว่าหลังจากหัก หนี้สินทั้งหมดแล้ว นายอับดุลลอฮ์จะต้องจ่ายชะงากการค้า 30,000 บาท ให้แก่คนยากจนในหมู่บ้าน จำนวน 5 คน หลังจากนั้นนายอับดุลลอฮ์จ่ายชะงากไปแล้ว กลุ่มญาติพี่น้องของคนจนเหล่านั้น หรือแม้กระทั่งคนในหมู่บ้านที่เขาอาศัยอยู่ อย่างน้อยต้องเห็นความดีและการมีน้ำใจของเขาในการ กระทำดังกล่าว ซึ่งแน่นอนหลังจากนั้นไม่ว่าญาติของคนจนทั้งห้าและคนอื่น ๆ ที่เห็นการทำความดี ของเขาครั้งนี้ โดยปกติจะต้องหันมาอุดหนุนซื้อสินค้าในร้านค้าของนายอับดุลลอฮ์มากกว่าที่จะไป ซื้อร้านอื่น เมื่อเป็นเช่นนั้นนายอับดุลลอฮ์ก็จะได้รับผลกำไรจากการที่บุคคลเหล่านั้นที่เข้ามาอุดหนุน ในร้านค้าของเขาตลอดปี ซึ่งถ้าคิดแล้วผลกำไรตลอดปีน่าจะมากกว่าเงินที่เขานำไปจ่ายชะงากให้แก่ คนจนเหล่านั้นมากเสียด้วยซ้ำ เมื่อเป็นเช่นนี้เราจะเห็นได้ว่าความหมายชะงากทางด้านภาษาและวิชา การย่อมมีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน

(มะฮฺยุดดีน, 1978:46)

และในเรื่องของการจ่ายซะกาซแล้วทำให้มีการพอกพูนดังกล่าว อัลลอฮ์ ศุบหานะฮฺฯ ได้กล่าวไว้ในอัลกุรอานว่า

وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُضْغِفُونَ

ความว่า. และสิ่งที่พวกเจ้าจ่ายไปจากซะกาซ หวังเพื่อแนวทางของอัลลอฮ์ ซนเหล่านั้น เป็นผู้ที่ได้รับการพอกพูนแน่นอน

(สุเราะฮ์ อัลรูม ส่วนหนึ่งจากโองการ 39)

สถานภาพของซะกาซในบทบัญญัติอิสลาม

สถานภาพของซะกาซในบทบัญญัติอิสลามมีดังนี้

1. เป็นโครงสร้างหลักที่สามในศาสนาอิสลาม

ซะกาซ ถือได้ว่าเป็นโครงสร้างหลักที่สาม รองมาจากการกล่าวปฏิญาณ และการละหมาด ดังที่ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุซฯ ได้กล่าวไว้ว่า

((بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةٍ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِتَائِي الزَّكَاةَ وَالْحَجَّ وَصَوْمَ رَمَضَانَ))

“ อิสลามได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักห้าประการ คือ ปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดที่ถูกรับไว้ได้อย่างแท้จริง เว้นแต่อัลลอฮ์เท่านั้น ท่านนบีมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของอัลลอฮ์ ทำละหมาด จ่ายซะกาซ และไปประกอบพิธีที่ญะดีด ”

(รายงานโดย บุคกอรีฮ์, หะดีษที่ 7.)

2. เป็นการแสดงถึงความศรัทธา

ในอัลกุรอานได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ศรัทธา ส่วนหนึ่งเขาต้องจ่ายซะกาซหากมีทรัพย์สินครบพิกัด

(فَاذْأَفْتَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ (2) وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ)

ความว่า “มุสลิมย่อมประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน พวกเขาเหล่านั้นคือ ผู้ที่มีสมาธิในการ
ละหมาด หันห่างจากสิ่งไร้สาระ และพวกเขาคือคนที่จ่ายซะกาซุ”

(สุเราะฮ์อัลมุนิมูน โองการที่ 1-4)

3. เป็นการบอกถึงการขาดความศรัทธา

มุสลิมที่ไม่ยอมจ่ายซะกาซุ ไม่แตกต่างไปจากพฤติกรรมของคนตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์ ที่ไม่ยอม
จ่ายซะกาซุ ในเรื่องนี้อัลกุรอานได้กล่าวไว้ว่า

(وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ)

ความว่า “อันรอกันนั้นย่อมมีโทษแก่กลุ่มมุชริกีน คือ กลุ่มที่ไม่ยอมจ่ายซะกาซุ และกลุ่มนี้คือ
กลุ่มที่เป็นพวกทรราชในวันอาคีเราะฮ์นี้เอง .

(สุเราะฮ์ฟุศลีลัด โองการที่ 6-7)

4. เป็นสิ่งที่จะถูกทำโทษในวันอาคีเราะฮ์

นอกเหนือจากนั้นอัลกุรอานยังได้กำชับถึงบาปโทษในวันอาคีเราะฮ์ของผู้ที่ไม่ยอมจ่าย
ซะกาซุเอาไว้ว่า

(وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي
نَارٍ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ)

ความว่า “และกลุ่มชนที่สะสมทองและเงิน โดยไม่ได้ให้จ่ายออกไปในแนวทางการของอัลลอฮ์
เจ้าเองแล้วนำอภัยแก่พวกเขาถึงการทำโทษอันเจ็บปวดเกิด เป็นวันที่เงินและทองเหล่านั้นจะ
ถูกโยนเข้าสู่ไฟ และอวัยวะและท่อนของพวกเขาก็จะถูกหนาบเข้ากับทรัพย์ที่รอนระอุเหล่านั้น
(แล้วมีคนกดเอาเอา) นี่คือการที่พวกเขาสะสมไว้ให้แก่พวกเขาเอง ดังนั้นพวกเขาจึงสัมผัส
ในสิ่งที่พวกเขาสะสมไว้เกิด .

(สุเราะฮ์อัลเตาเบฮ์ โองการที่ 34-35)

5. เป็นเหตุทำให้เกิดความแห้งแล้ง

อิสลามยังได้บอกถึงผลและเภทภัยต่าง ๆ ที่จะเกิดในโลกนี้จากการไม่ยอมจ่ายซะกาซุเอาไว้ว่า

((وَلَمْ يَمْنَعُوا زَكَاةَ أَمْوَالِهِمْ إِلَّا مُنِعُوا الْقَطْرَ مِنَ السَّمَاءِ وَلَوْلَا الْبِهَائِمُ لَمْ يُمَطَّرُوا))

ความว่า “ และพวกเขาจะไม่จ่ายชะกาฮ์ทรัพย์สิน เว้นแต่ทำให้พวกเขาประสบกับความแห้งแล้งแฉ่นอน ถ้าหากไม่มีอัลลอฮ์ต่าง ๆ อยู่ในโลกนี้ พวกเขาจักจะไม่ได้รับรางวัลอย่างเด็ดขาด”.

(รายงาน โดยอิบนิมาญะฮฺ หะดีษที่ 4009.)

6. เป็นเรื่องหนึ่งที่อยู่ปกครองต้องเอาใจใส่และให้ความสำคัญ

การทำโทมต่อผู้ที่ไม่ยอมจ่ายชะกาฮฺ อิสลามยอมให้ผู้นำหรือผู้บริหารประเทศกำหนดโทษต่อบุคคลดังกล่าวได้ตามความเหมาะสม ดังที่มีหะดีษบทหนึ่งท่านนบี (ศอลลัลลอฮุฯ) ได้กล่าวไว้ว่า

((مَنْ أَعْطَاهَا مُؤْتَجِرًا فَلَهُ أَجْرُهَا وَمَنْ مَنَعَهَا فَإِنَّا آخِذُوهَا وَسَطَرْنَا مَالَهُ عَزْمًا مِنْ عَزْمَاتِ))

ความว่า บุคคลใดที่จ่ายชะกาฮฺไป (เป็นอุสุ) เพื่อหวังบุญ เขาก็จะได้บุญนั้นอย่างแน่แน่น และใครก็ตามที่ไม่ยอมจ่าย พวกเขาจักให้อำนาจบังคับในการเก็บชะกาฮฺดังกล่าว และทรัพย์สินอันอันหนึ่งที่มีอยู่.

(รายงาน โดย อบีดาวูด, หะดีษที่ 1344.)

แนวคิดและเป้าหมายชะกาฮ

การนำระบบชะกาฮฺมาใช้ในสังคม นอกเหนือจากการทำตามพระบัญชาของอัลลอฮฺ ชูบหานะฮฺแล้ว ยังส่งผลให้เกิดความมั่นคงทั้งทางด้านปัจเจกชนและสังคมควบคู่กันไป ดังนั้น การจ่ายชะกาฮฺตามหลักการอิสลาม จึงมีแนวคิดและเป้าหมายอยู่สองอย่างด้วยกัน

1. เป้าหมายการจ่ายชะกาฮฺที่ส่งผลถึงการดำเนินชีวิตของปัจเจกชน
2. เป้าหมายของการจ่ายชะกาฮฺที่จะส่งผลต่อสังคม

(อัลกอฎอวีย์, 1991: 2.856-897)

1. เป้าหมายการจ่ายชะกาฮฺที่ได้ผลถึงการดำเนินชีวิตของปัจเจกชน

ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการจ่ายชะกาฮฺ มีอยู่ 3 กลุ่มด้วยกัน คือ

1.1 กลุ่มผู้จ่ายชะกาฮ

อิสลามไม่ได้มีเป้าหมายในการเก็บชะกาฮฺเพื่อสร้างความมั่งคั่งให้แก่กองคลัง หรือเพียงเพื่อช่วยเหลือคนอยากจนหรือขัดสนเท่านั้น แต่นอกเหนือจากนั้นยังต้องการให้มนุษย์หลุดพ้นจากการ

เป็นทาสของวัตถุ และต้องการให้อยู่เหนืออารมณ์ที่มุ่งจะครอบครองวัตถุเพียงอย่างเดียว โดยไม่สนใจสภาพความเป็นอยู่ของเพื่อนมนุษย์ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน

อัลกุรอาน ได้คำนี้ถึงหลักปรัชญาของการจ่ายชะกาซที่ส่งผลต่อผู้ให้โดยการใช้จ่ายเงิน ๑ เพียงสองคำเท่านั้น แต่มีนัยแห่งความหมายที่กว้างยิ่งนัก คือ คำว่า “ตฎฮิร”(التطهير) และคำว่า ตัซกียะฮฺ (التزكية) ดังที่อัลลอฮฺ (ซุบฮานะฮฺ) ได้กล่าวไว้ว่า

(خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا)

ความว่า *เอาของเอาส่วนหนึ่งจากทรัพย์สินของพวกเขาเป็นทาน เพื่อทำให้พวกเขาบริสุทธิ์ และล้างมลทินให้พวกเขาด้วยส่วนที่เป็นทานนั้น.*

(อัลเตอะบะฮฺ ส่วนหนึ่งจากอายะฮฺที่ 103)

คำว่า “ตฎฮิร”(التطهير) และคำว่า “ตัซกียะฮฺ”(التزكية) ที่หมายถึง “ทำให้บริสุทธิ์ ” และ “ล้างมลทิน ” ในอายะฮฺนี้ นอกเหนือจากการชำระตัวเองให้หมดจากมลทินแล้ว ยังมีความหมายที่ครอบคลุมถึงการชำระและการปลดตัวเองให้หลุดพ้นจากการเป็นทาสของวัตถุ และการอยู่ภายใต้ อารมณ์แห่งความตระหนี่ที่จะนำไปสู่ความหายนะ แต่กลับนำเขาไปสู่ความพึงพอใจกับการให้และการทำความพระบัญชาของอัลลอฮฺ ซุบฮานะฮฺ

(อิซฮฺรูบีนี, ม.ป.ป. :24)

ดังนั้นการจ่ายชะกาซจึงมีผลต่อผู้ให้ดังต่อไปนี้

1.1.1 เป็นการฝึกให้รู้จักการเสียสละและการช่วยเหลือผู้อื่นจนกลายเป็นนิสัยประจำตัว ประเพณีที่ทำกันอยู่เป็นประจำ ถือได้ว่ามีผลที่จะทำให้เกิดกลายเป็นนิสัยของมนุษย์ ดังนั้นการที่ได้มีการจ่ายชะกาซทุกครั้งเมื่อเก็บผลผลิต และมีการจ่ายทุกครั้งเมื่อมีผลกำไรจากการค้าขาย และมีการจ่ายชะกาซฟิฏเราะฮฺทุกปี ทำให้มุสลิมรู้จักการให้และการจ่ายออกไปเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นจนกลายเป็นนิสัยประจำตัว และถือได้ว่าเป็นจิตสำนึกแห่งการเป็นมุสลิมผู้มีความยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ซุบฮานะฮฺ ที่แท้จริง ดังอัลกุรอานได้กล่าวไว้ว่า

(ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ)

ความว่า “ คัมภีร์นี้ ไม่มีคความสงสัยใด ๆ ในนั้น เป็นทางนำสำหรับผู้ยำเกรง คือบรรดาผู้ศรัทธาต่อสิ่งเร้นลับ และดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และส่วนหนึ่งที่เราได้ให้แก่นบ่ลสัตย์แก่พวกเขาเหล่านั้น พวกเขาก็บริจาค ”

(สุเราะฮฺอัลบะเกาะเราะฮฺ โองการที่ 2-3)

(อัลกอฎอวีย์, 1991: 2.859)

1.1.2 ได้แสดงถึงการขอบคุณต่อความโปรดปราน ของอัลลอฮ์ สุบหานะฮูฯ ดังที่อิหม่ามเมาะชาลี¹ ได้กล่าวไว้ว่า “ มนุษย์ย่อมได้รับความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ สุบหานะฮูฯ ทั้งทางด้านร่างกายและทรัพย์สิน การที่กายทำอิมานะฮะฮ์เท่ากับเป็นการแสดงถึงความขอบคุณต่อความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ สุบหานะฮูฯ ที่ได้ให้มีร่างกายสมบูรณ์แก่พวกเราทุกคน ส่วนการทำอิมานะฮะฮ์เกี่ยวกับทรัพย์สิน คือทุกครั้งที่เราเห็นและพบปะคนยากจน ต้องไม่ละเลยที่จะแสดงถึงการขอบคุณต่อความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ สุบหานะฮูฯ ด้วยการแจกจ่ายทรัพย์สินของตัวเองให้แก่ผู้อดอยากยากจนถึง 2.5% หรือ 10 % และโดยจิตสำนึกที่ดีของมุสลิมทุกคน ต้องคำนึงอยู่เสมอว่า ชะกาฮ์ต้องควบคู่กับความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ สุบหานะฮูฯ เสมอ ดังนั้นทุกครั้งที่มีความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ สุบหานะฮูฯ ต้องตามมาด้วยการจ่ายชะกาฮ์เสมอ ไม่ว่าจะความโปรดปรานนั้นจะเป็นความโปรดปราน ทางด้านรูปธรรมหรือนามธรรม ดังที่ท่านนบี ศ็อลล็อลลอฮุฮ์ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ได้กล่าวไว้ว่า “ ทุกอย่างต้องมีการจ่ายชะกาฮ์ ” (รายงาน โดยอิบนินาญะฮ์) เพราะเหตุนี้ทุกอย่างที่ได้รับถือว่าเป็นความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ สุบหานะฮูฯ และทุกความโปรดปราน ต้องจ่ายชะกาฮ์ เพื่อแสดงความขอบคุณต่ออัลลอฮ์ สุบหานะฮูฯ เช่น การที่เราได้มองเห็น ก็ให้จ่ายชะกาฮ์ ด้วยการมองในสิ่งที่อัลลอฮ์ (สุบหานะฮูฯ) ทรงใช้หรือทรงห้าม การได้รับความรู้ต้องจ่ายชะกาฮ์ด้วยการนำความรู้ที่ได้ไปสอนให้แก่ผู้อื่น เป็นต้น ”

(อัลเมาะชาลี, 1992 : 1.193)

1.1.3 เป็นการสร้างความเข้มแข็งและความสัมพันธ์ที่ดีให้สังคม ชะกาฮ์เป็นสิ่งที่จะมาสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคม ขณะที่ผู้จ่าย คือ คนรวย และคนจนต้องการความช่วยเหลือจากทรัพย์สินเงินทอง เมื่อผู้ให้มาพบกับผู้รับ มันจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเสมอ และจะทำให้สังคมนั้นมีความผูกพันอย่างเหนียวแน่น คนจนจะรับการช่วยเหลือทางด้านรูปธรรม คือ ทรัพย์สินเงินทองที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต ส่วนคนรวยก็จะได้รับความสงบสุขไร้กังวลว่าจะมีใครมาทำลายทรัพย์สิน เพราะได้รับการปกป้องจากคนในสังคมที่ได้รับการช่วยเหลือจากเงินชะกาฮ์ เพราะเหตุนี้ท่านนบี ศ็อลล็อลลอฮุฮ์ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ จึงกล่าวไว้ว่า

((حَصِّنُوا أَمْوَالَكُمْ بِالزَّكَاةِ))

¹ ศ็อกท่าน กุฎอหมัด มุฮัมหมัดอับนินุสสุนันนัต เกิดในปีที่ 450 และเสียชีวิตในปีฮิจญ์เราะฮ์ที่ 505 เป็นนักปรัชญาและนักศุฟีย์ ณ เมืองคอราซอน ในประเทศอิรักปัจจุบัน

ความว่า “พวกท่านจงรักษาทรัพย์สินของพวกท่านด้วยการจ่ายชะกาสุเก็ด”

(รายงานโดยอบีอุมามะฮฺ , หะดีษที่ 3557 .)

1.1.4 เป็นการเพิ่มทรัพย์สินของผู้จ่าย ความจริงชะกาสุเก็ดคือ ทรัพย์สินที่ต้องจ่ายออกไป หากมองอย่างผิวเผิน คือการทำให้ทรัพย์สินเหล่านั้นลดน้อยลงไปกับการจ่ายดังกล่าว ถ้าหากมองให้ลึก ลงไปจะพบว่า การจ่ายชะกาสุเก็ดนั้น คือการสร้างความปลอดภัยให้แก่ทรัพย์สินโดยรวม ในปัจจุบันจะ เห็นได้ว่ามีประเทศอิสลามบางประเทศได้นำเงินชะกาสุเก็ดไปแจกจ่ายให้แก่คนจนในประเทศที่ยากจน ซึ่งนอกเหนือจากการได้ทำตามพระบัญชาของอัลลอฮฺ สุบฮานะฮฺ ๗ แล้ว ยังได้สร้างกำลังซื้อให้แก่ ประชาชนในประเทศนั้น ๆ และโดยปกติแล้วผู้รับย่อมมีความผูกพันกับผู้ให้ ดังนั้นเมื่อ ประชาชนเหล่านี้จะซื้อสิ่งต่าง ๆ ย่อมต้องหาซื้อสินค้าที่ได้ผลิตจากประเทศที่ได้เคยช่วยเหลือพวกเขา เหล่านั้น ในที่สุดเมื่อสิ้นปีประเทศผู้ให้ย่อมได้ผลกำไรจากการขายสินค้ามากกว่าจำนวนทรัพย์สินที่ เขาได้นำมาช่วยเหลือให้แก่ประชาชนที่เคยช่วยเหลือเสียด้วยซ้ำ เพราะเหตุนี้อัลลอฮฺ สุบฮานะฮฺ ๗ ถึงได้กล่าวไว้ว่า

(وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُضْغِفُونَ)

ความว่า, และสิ่งที่พวกเจ้าจ่ายไป(จากชะกาสุเก็ด)ถึงเพื่อแสวงหาทางของอัลลอฮฺ จนเหล่านั้น เป็น ผู้ที่ได้รับพวกพอกพูนนั่นเอง

(อิรฺรุม ส่วนหนึ่งจากโองการ 39)

(มะฮฺญุดดีน, 197849)

1.2 กลุ่มผู้รับ

การจ่ายชะกาสุเก็ดมีผลต่อกลุ่มผู้รับสองด้านด้วยกัน

1.2.1 เป็นการช่วยเหลือให้ผู้รับหลุดพ้นจากความยากจน อิสลามต้องการให้มุสลิมมีความ เป็นอยู่ที่ดีปราศจากการอดอยาก และมีความมั่นคงที่ปราศจากความกลัว เพราะเหตุนี้อัลลอฮฺ สุบฮา นะฮฺ ๗ จึงได้กำหนดหลักการชะกาสุเก็ดขึ้นมา เพื่อต้องการช่วยเหลือคนจนให้หลุดพ้นจากความอดอยาก และความยากจน

1.2.2 เป็นการขจัดความอิจฉาออกไปจากสังคม คนส่วนมากเมื่อเห็นผู้อื่นที่อาศัยอยู่รอบ ข้างมีความมั่งมีศรีสุข โดยที่ตัวเองไม่เคยได้รับการเหลียวแลจากคนที่อยู่ในสังคมเดียวกัน อาจจะทํา ให้เกิดน้อยเนื้อต่ำใจในความยากจน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีความอิจฉาริษยาเกิดขึ้นกับ คนรอบข้างที่มีความมั่งคั่ง อิสลามต้องการขจัดสิ่งเหล่านี้ออกไปจากสังคม จึงได้กำหนดหลักความผูก

พันของมนุษย์ขึ้นมา โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นพี่น้อง และเมื่อมีใครในสังคมมีความขัดสนในการดำเนินชีวิต เขาผู้นั้นต้องได้รับการช่วยเหลือด้วยระบบชะกาสุที่ได้มีการกำหนดไว้ในสังคม โดยปกติการทำเช่นนี้ สามารถทำให้คนที่อยู่ในสังคมเดียวกันรู้สึกถึงพลังแห่งการเป็นพี่น้องต่อกัน และเป็นพลังของมวลชนที่สามารถขจัดอะไรก็ได้หลายอย่างนอกเหนือจากการอิงอาศัยกล่าว

(อัลกอธูวีย์, 1991:2.872)

2. เป้าหมายของการจ่ายชะกาสุที่จะส่งผลต่อสังคม

การจ่ายชะกาสุมีผลต่อสังคมส่วนรวมดังต่อไปนี้

2.1 ประกันสังคม สังคมจะเกิดขึ้นมาได้ต้องมีการรวมตัวจากปัจเจกชน และสังคมจะเข้มแข็งได้นั้นเกิดมาจากพลังของปัจเจกชนเป็นอันดับแรก ดังนั้นทุกสิ่งที่ทำให้ปัจเจกชนมีความเข้มแข็ง เท่ากับเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สังคม และทุกอย่างที่มีต่อผลสังคมย่อมมีผลต่อปัจเจกชน อิสลามจึงได้กำหนดระบบชะกาสุขึ้นมา เพื่อต้องการประกันความมั่นคงให้แก่สมาชิกในสังคม ด้วยเหตุนี้กลุ่มบุคคลแปลประเภทที่อัลกุรอานได้ระบุไว้ให้เป็นผู้รับชะกาสุ คือกลุ่มบุคคลที่เหมาะสมที่ได้รับความช่วยเหลือมากที่สุด อับูบัยศุได้กล่าวไว้ว่า “ ขณะที่อิหม่ามซุฮัยรีย ได้ส่งจดหมายถึงท่านอุมัร อิบนิอัคคูลฮาซิซ ท่านได้เขียนไว้ว่า “ อันทรัพย์สินที่ได้จากการเก็บชะกาสุนั้น ย่อมเป็นส่วนของบุคคลดังต่อไปนี้ คือ ส่วนของคนพิการที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ส่วนของคนยากจนที่หาเช้ากินค่ำ ส่วนของคนติดคุกที่ไม่มีพี่น้องคอยช่วยเหลือ ส่วนของคนจนที่ทำงานอยู่กับมัสยิดโดยไม่มีเงินเดือนใด ๆ และไม่เคยขอใครกิน ส่วนของคนประสบภาวะหนี้สินที่ถูกต้องตามหลักศาสนา และเป็นส่วนของคนพเนจรไม่มีบ้าน ไม่มีญาติพี่น้องให้ที่พิทักษ์

(อับูอับัยศุ, 234 : 578)

2.2 ทำให้ระบบเศรษฐกิจมีความมั่นคง สิ่งที่น่ากลัวที่สุดสำหรับเศรษฐกิจของชาติก็คือ การขาดเงินหมุนเวียน อาจเนื่องจากประชาชนเก็บเงินไว้ไม่นำมาใช้จ่ายหรือไม่นำมาทำธุรกิจที่ควรจะเป็น ซึ่งหากเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นจะทำให้ระบบเศรษฐกิจของชาติต้องหยุดชะงักลงไป จนทำให้เกิดภาวะเงินฝืดในที่สุด ระบบเศรษฐกิจอิสลามได้กำหนดมาตรการป้องกันอันตรายในสถานการณ์เช่นนี้ จึงได้กำหนดระบบการจ่ายชะกาสุขึ้นมา 2.5 % สำหรับผู้ที่เก็บสะสมทรัพย์ไม่นำออกใช้จ่าย ทั้งนี้เพื่อต้องการบีบบังคับทางอ้อมให้นำทรัพย์ที่ได้เก็บไว้เกินความจำเป็นออกมาลงทุนหรือทำธุรกิจต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นระบบเศรษฐกิจของชาติให้มีการหมุนเวียนต่อไป มิฉะนั้นทรัพย์เหล่านี้จะค่อย ๆ หมดไปกับการจ่ายชะกาสุ เพราะเหตุนี้ท่านนบี คือลล้ลลลลลลลล จึงสั่งให้ผู้จัดการทรัพย์เด็กกำพร้าให้ทำการค้าขาย เพราะไม่เช่นนั้นแล้วก็ต้องจ่ายชะกาสุจนลดจำนวนไปเรื่อย ๆ ดังที่ท่านนบีได้กล่าวไว้ว่า

((الْأَمْنُ وَلِيُّ يَتِيمَا لَهُ مَالٌ فَلْيَتَّجِرْ فِيهِ وَلَا يَتْرُكْهُ حَتَّى تَأْكُلَهُ الصَّدَقَةُ))

ความว่า ใครก็ตามที่เป็นผู้ปกครองเด็กกำพร้าที่มีทรัพย์สิน เขาเองทำการค้าขายในทรัพย์สินเหล่านั้น และอย่าละเลยอย่างเด็ดขาด ทั้งนี้เพื่อไม่ให้มันหมดไปกับการละลายชะกาฮ์.

(รายงานโดยอัคริมิซีย์, หะดีษที่ 580.)

ประวัติและความเป็นมาของการบริหารชะกาฮ์

1. การบริหารชะกาฮ์ในสมัยของท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะ

1.1 วิธีการจัดเก็บชะกาฮ์

ตอนที่ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะ ฟานักอยู่ในมักกะฮ์ ถึงแม้ว่าหลักชะกาฮ์ได้ถูกกำหนดขึ้นมาแล้วก็ตาม แต่ในเรื่องรายละเอียดเกี่ยวกับชะกาฮ์ ยังไม่ปรากฏ จนเมื่อท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะ ได้อพยพไปฟานักอยู่ในนครมะดีนะฮ์ จึงได้มีการกำหนดรายละเอียดในการจ่ายและเก็บชะกาฮ์ขึ้นมาอย่างชัดเจน

(อิบนุกะษีร, 1934: 3.240)

จะเห็นได้ว่า เมื่อมีการจัดเก็บชะกาฮ์ในนครมะดีนะฮ์ขึ้นมานั้น ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะ ได้กำหนดแนวทางในการเก็บชะกาฮ์ว่า ผู้จ่ายต้องเป็นมุสลิม เป็นเสรีชน มีการครอบครองครบพิศักซันต่ำ และในขณะที่เดียวกันพิศักซันที่จะต้องจ่ายชะกาฮ์ ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะ ได้กำหนดขึ้นมาแตกต่างกันออกไป ซึ่งขึ้นอยู่กับประเภทของทรัพย์สิน เช่น เงิน ต้องครบพิศักซันจำนวน 200 ดิรฮัม ทองคำต้องครบพิศักซันต่ำ 20 ดินาร์ เป็นต้น.

(อัลคัยยาต, 1987: 23)

และการจัดเก็บชะกาฮ์ของท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะ โดยการประกาศให้ผู้จ่ายชะกาฮ์ มามอบไว้ในมัสยิด แล้วท่านก็จะนำทรัพย์สินชะกาฮ์ดังกล่าว ไปมอบให้กับกลุ่มผู้มีสิทธิในการรับชะกาฮ์ จนบางครั้งท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะ จะไม่ลุกขึ้น จนกว่าจะมอบทรัพย์สินชะกาฮ์ออกไปจนหมด

(มะฮฺซุดดีน, 1978: 152)

แต่ถ้าหากทรัพย์สินชะกาฮ์อยู่ไกลนอกพื้นที่ ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะ ใช้วิธีการจัดเก็บชะกาฮ์ โดยการแต่งตั้งอามิล ไปทำหน้าที่ในการจัดเก็บชะกาฮ์ ดังที่ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะ ได้แต่งตั้งมุอาซ บินยะบัลด์ไปทำหน้าที่การจัดเก็บชะกาฮ์ที่ประเทศเยเมน เป็นต้น

(รายงานโดยบุคคอรีย์, หะดีษที่ 1308)

1.2 การแจกจ่ายชะกาสุ

ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุฯ ได้มีการแจกจ่ายชะกาสุออกไปให้แก่บุคคล 8 ประเภท ตามที่อัลลอฮุ سبحานะฮุฯ ได้ระบุไว้ในอัลกุรอานเท่านั้น โดยที่ท่านจะไม่เข้าไปก้าวก่ายในเรื่องดังกล่าว ดังที่ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุฯ ได้กล่าวไว้ว่า

((قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يَرْضَ بِحُكْمِ نَبِيِّ وَلَا غَيْرِهِ فِي الصَّدَقَاتِ حَتَّى حَكَمَ فِيهَا هُوَ فَجَزَّأَهَا ثَمَانِيَةَ أَجْزَاءٍ فَإِنْ كُنْتَ مِنْ تِلْكَ الْأَجْزَاءِ أُعْطِيَتْكَ حَقُّكَ *))

ความว่า ท่านรศูลุลลอฮุฯ ได้กล่าวไว้ว่า "ในรัชสมัยของการแจกจ่ายชะกาสุ อัลลอฮุฯ ไม่ยินยอมจะให้นบีหรือผู้ใดเข้าไปจัดอันนี้ขาด เพราะพระองค์ได้จัดอันนี้ขาดไว้แล้วโดยการแบ่งผู้มีสิทธิรับชะกาสุไว้เป็น 8 ประเภท และหากท่านอยู่ในประเภทใด อันก็จะมอบชะกาสุให้ในส่วนที่ท่านมีสิทธิตามประเภทนั้น ๆ "

(รายงานโดยอบูดาอูด, เลขที่ 1389.)

ส่วนทรัพย์ที่ได้นำไปแจกจ่ายให้แก่บุคคล 8 ประเภทดังกล่าว ส่วนมากหากท่านเก็บมาได้แล้ว ท่านจะนำไปจ่ายคืนให้กับกลุ่มคนชาวกอนที่อยู่ชุมชนนั้น ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า

((أَمَرْتُ أَنْ أُخَذَ الزَّكَاةُ مِنْ أَغْنِيَائِكُمْ وَأُرْدُهَا فِي فُقَرَائِكُمْ))

ความว่า, ฉันถูกใช้ให้มาเก็บชะกาสุจากกลุ่มคนร่ำรวยจากพวกท่าน และให้ฉันนำกลับไปมอบให้แก่คนชาวกอนในกลุ่มพวกท่าน

(อัลกุรดูบี, 1988: 3.337)

การแจกจ่ายชะกาสุในสมัยของท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุฯ ท่านได้จ่ายกลุ่มบุคคลต่าง ๆ พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1) จ่ายให้แก่กลุ่มฟากีร์

ส่วนมากท่านจะเน้นการแจกจ่ายให้แก่ฟากีร์และมีสกิน มากกว่ากลุ่มอื่น ดังนั้นหลาย ๆ หนี่งที่ได้กล่าวถึงเรื่องของชะกาสุ ส่วนมากแล้วจะมีกลุ่มฟากีร์หรือมีสกินอยู่เสมอ เช่น ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุฯ ได้กล่าวไว้ว่า

((فَأَعْلَمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ وَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ))

ความว่า “เจ้าต้องบอกให้พวกเขาว่า อัลลอฮ์ได้กำหนดชะกาฮ์ที่ทรัพย์สินต่าง ๆ ของพวกเขา ซึ่งจะถูกเก็บจากคนร่ำรวยในกลุ่มของพวกเขา และนำไปแจกจ่ายแก่คนยากจนทั้งหลายที่มีอยู่ในกลุ่มพวกเขาเท่านั้น”

(รายงานโดยบุคคอรีย์, หะดีษที่ 1308)

2) จ่ายในแนวทางสะบิลิลลาฮ์ และการไถ่ทาสมาเป็นเสรีชน และการแต่งงาน

หนึ่งในทรัพย์สินชะกาฮ์ที่ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุได้นำไปแจกจ่ายในสะบิลิลลอฮ์ และท่านได้ทำทรัพย์สินดังกล่าวไปแจกจ่ายให้แก่ทาสเพื่อไถ่ถอนตัวเองมาเป็นเสรีชน หรือแม้กระทั่งท่านได้นำทรัพย์สินดังกล่าวไปมอบให้แก่คนที่ต้องการแต่งงาน เพื่อเป็นเป็นค่าสินสอดในการแต่งงานดังกล่าวซึ่งถือได้ว่าเป็นหนึ่งประเภทในกลุ่มสะบิลิลลาฮ์ ดังที่มีหะดีษรายงานไว้ว่า

((ثَلَاثَةٌ حَقٌّ عَلَى اللَّهِ عَوْتِهِمُ الْمُكَاتَبُ الَّذِي يُرِيدُ الْأَدَاءَ وَالنَّكَاحُ الَّذِي يُرِيدُ الْعَقَافَ وَالْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ))

ความว่า. สามกลุ่มบุคคลที่อัลลอฮ์จะต้องช่วยเหลือพวกเขา คือ ทาสที่ต้องการไถ่ถอนตัวเอง คนแต่งงานที่ต้องการยกเอาสิ่งต้องห้าม นักรบที่ต่อสู้ในหนทางของอัลลอฮ์

(รายงานโดยนะซะอี, หะดีษที่ 3166)

3) จ่ายให้แก่กลุ่มผู้เดินทาง

ตอนที่ชาวสุฟเฟฮ์ มาพักอยู่กับท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุ ชาวของต่าง ๆ ที่นำมาหมด ท่านนบีเลยใช้ให้นำชะกาฮ์และทรัพย์สินต่าง ๆ มามอบให้แก่พวกเขาเหล่านี้ ตลอดที่พักอยู่กับท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุ ฯ

(รายงานโดยบุคคอรีย์, หะดีษที่ 5971)

4) จ่ายให้แก่อามิล

อามิล เป็นกลุ่มหนึ่งที่ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุ ได้เคยมอบทรัพย์สินชะกาฮ์ ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า

((الْعَامِلُ عَلَى الصَّدَقَةِ بِالْحَقِّ كَالْعَازِي فِي سَبِيلِ اللَّهِ))

ความว่า. อามิล ย่อมมีสิทธิในการรับเศษซากเกาะฮ์ (ชะกาฮ์) เช่นเดียวกับนักรบในแนวทางของอัลลอฮ์

(รายงานโดยอิมามอะฮ์มัด, หะดีษที่ 1799)

5) ย้ายให้ผู้ที่เป็นหนี้สิน และผู้ที่ต้องจ่ายค่าทดแทนสินไหม

การแจกจ่ายชะกาซของท่านนบี คือลัลลอลอซ ๑ ได้มีการจ่ายชะกาซให้แก่คนที่มีหนี้ และค่าทดแทนสินไหมที่เจ้าตัวไม่สามารถจ่ายเองได้ และถือว่าเป็นประเภทหนึ่งในกลุ่มผู้มีหนี้สิน ท่านนบีได้กล่าวไว้ว่า

((أَنَّ الْمَسْئَلَةَ لَا تَصْلُحُ إِلَّا لِثَلَاثَةِ لِذِي قَقْرٍ مُدَقِّعٍ أَوْ لِذِي عُرْمٍ مُقْطَعٍ أَوْ لِذِي دَمٍّ مُوَجِّعٍ))

ความว่า การขอหนี้ ไม่เป็นการเหมาะสมแต่อย่างใด เว้นแต่สามอย่างเท่านั้น คือ คนที่จนจริง ๆ คนที่มีหนี้สินอย่างท่วมท้น หรือคนที่ต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทน

(รายงานโดยอบูดาอูด, หะดีษที่ 1397)

2. สมัยของท่านอบูบักรฺ เราะฎิยัลลอลอซอันสุ

หลังจากท่านนบี คือลัลลอลอซฯ กลับไปสู่ความเมตตาของอัลลอลอซ สุบหานะซุฯ แล้ว อบูบักรฺ รอฎิยัลลอลอซฯ ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้นำและบริหารกิจการต่าง ๆ ของสังคมมุสลิมแทนท่านนบี คือลัลลอลอซฯ ปรากฏว่าเผ่าอาหรับต่าง ๆ ที่เคยจ่ายชะกาซให้แก่ท่านนบี คือลัลลอลอซฯ กลับไม่ยอมจ่ายให้แก่ท่านอบูบักรฺ รอฎิยัลลอลอซฯ โดยอ้างว่า ชะกาซต้องจ่ายให้แก่ท่านนบี คือลัลลอลอซฯ เท่านั้น เมื่อท่านกลับไปสู่ความเมตตาของอัลลอลอซ สุบหานะซุฯ แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องจ่ายให้แก่ผู้ใดอีกต่อไป ซึ่งภายหลังจากอบูบักรฺ รอฎิยัลลอลอซฯ ได้ปรึกษากับบรรดาเศาะหาบะซุฯแล้ว ท่านได้แสดงจุดยืนซึ่งเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเศาะหาบะซุฯว่า “และแน่นอนข้าจะรบกับทุกคนที่แยกระหว่างการละหมาดกับการจ่ายชะกาซ เพราะชะกาซเป็นส่วนของทรัพย์สินที่ต้องจ่าย(เช่นเดียวกับการละหมาดที่ต้องทำ) และข้าขอสาบานต่ออัลลอลอซว่า หากพวกเขาเหล่านั้นขัดขวางไม่ให้ข้าเข้าถึงเชือกที่ผูกอูฐไว้¹ ที่พวกเขาเคยให้แก่รอซูลแล้วข้าจะรบกับพวกที่ทำเช่นนั้นทุกคน”

(รายงานโดยบุคคอรียฺ, หะดีษที่ 1312)

ส่วนแนวทางการจัดเก็บชะกาซและแจกจ่ายในสมัยของอบูบักรฺ เราะฎิยัลลอลอซอันสุ ไม่แตกต่างจากแนวทางการปฏิบัติของท่านนบี คือลัลลอลอซฯ เท่าใดนัก คั้งนั้นทองและทรัพย์สินที่เก็บมาได้ มักจะนำไปแจกจ่ายให้แก่บุคคลทั้งแปดประเภทเท่านั้น

(มะฮฺญุดดีน, 1978:169)

¹ หมายถึงการดึงเชือกที่ผูกติดกับอูฐเข้ามา แล้วนำอูฐไปจ่ายชะกาซ

3. สมัยของท่านอุมัร เราะฎิยัลลอฮุอันฮุ

3.1 การจัดเก็บชะกาฮุ

การจัดเก็บชะกาฮุในสมัยนี้ไม่ต่างไปจากสมัยของท่านนบี คืออลล์ัลลอฮุ และท่านอุมัยรฺ รุฎิยัลลอฮุ เท่าใดนัก ดังที่อบูบัยดฺได้กล่าวไว้ว่า “ตอนที่ท่านมุอาซบินญะบัลกลับมาจากเยเมน ท่านได้มอบทรัพย์สินชะกาฮุที่เก็บได้ให้ท่านอุมัรฺถึงหนึ่งในสาม ปรากฏว่าท่านอุมัรฺไม่รับทรัพย์สินดังกล่าว แล้วตอบกลับไปว่า ข้าไม่ได้ส่งท่านให้ไปเก็บภาษีเพื่อที่จะนำกลับมาให้เคาะลีฟะฮฺแต่อย่างใด ในทางกลับกันข้าได้ส่งเจ้าไปเก็บชะกาฮุจากคนรวย แล้วแจกจ่ายคืนให้แก่คนยากจนในพื้นที่นั้น”

(อบูอุมัยดฺ, 234 : 49.)

ในสมัยของท่านอุมัรฺเช่นกัน ได้มีระบบการค้าขายขยายมากขึ้น แม้กระทั่งในเรื่องของม้าที่อดีตไม่ได้มีการขายชะกาฮุ เพราะเป็นการเลี้ยงเพื่อใช้งานและทำศึกเท่านั้น แต่ในสมัยนี้ กลับกลายเป็นการเลี้ยงม้าเพื่อการค้า เมื่อเป็นเช่นนั้นท่านจึงกำหนดชะกาฮุการค้าขายม้าขึ้นมา

(อิบนอบีฮับษะฮฺ, 1419.2:381)

3.2 การแจกจ่ายชะกาฮุ

ท่านอุมัรฺ รุฎิยัลลอฮุได้รับการแต่งตั้งเป็นเคาะลีฟะฮฺหลังจากท่านอุมัยรฺ รุฎิยัลลอฮุ แต่ปรากฏว่าชาวอาหรับเผ่าต่าง ๆ ยอมจ่ายชะกาฮุให้แก่ท่านแต่โดยดี ขณะเดียวกันในสมัยนี้ได้มีการเผยแพร่อิสลามออกไปเมืองต่าง ๆ เช่น เผยแพร่ไปไปยังประเทศอิรัก ซาม และอียิปต์ เป็นต้น การค้าขายในสมัยนี้ก็เช่นเดียวกัน ได้มีการขยายออกไปตามหัวเมืองต่าง ๆ ทำให้ทรัพย์สินชะกาฮุมีการเพิ่มขึ้นมากมาย จนถึงได้ว่าในช่วง 10 ปีแรกที่ท่านได้บริหารราชการแผ่นดิน นอกจากทรัพย์สินชะกาฮุที่เก็บได้เพิ่มขึ้นแล้ว ปรากฏว่าทรัพย์สินทางด้านอื่น ๆ ก็เพิ่มขึ้นมากเช่นกัน จนทำให้ทุกคนที่มีชีวิตอยู่ในสมัยนั้น ได้รับเงินสวัสดิการจากรัฐทุกคน แม้แต่เด็กที่เพิ่งเกิด ยังได้รับเงินสวัสดิการจากรัฐถึง 100 ดีนาร์ต่อคน ซึ่งถือได้ว่าเป็นรัฐหนึ่งที่มีระบบเศรษฐกิจมั่นคงอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน

(มะฮฺยูดดีน, 1978:179)

4. สมัยของท่านอูษมาน เราะฎิยัลลอฮุอันฮุ

4.1 การจัดเก็บ

สมัยของท่านอูษมาน ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการจัดเก็บชะกาฮุที่แตกต่างไปจากสามสมัยแรกที่ผ่านมา เพราะยุคนี้มีทรัพย์สินต่าง ๆ เข้าสู่รัฐมากมาย ท่านอูษมานเลยมีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐจัดเก็บชะกาฮุเฉพาะทรัพย์สินที่เปิดเผยเท่านั้น เช่น ชะกาฮุวัว อูฐ แพะแกะ และผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น ส่วนทรัพย์สินที่ไม่เปิดเผย เช่น เงิน ทอง จะปล่อยให้เจ้าหน้าที่ของเจ้าทรัพย์สินทำการจ่ายด้วยตัวเอง และวิธีการอย่างหนึ่งที่ท่านทำเป็นประจำเกี่ยวกับการจัดเก็บชะกาฮุ คือการถามและตักเตือน

ประชาชนให้มีการจ่ายชะกาสุกะกาสุในแต่ละปีอยู่เสมอ ดังที่ได้มีสายรายงานมาจากท่านฤคามาสุว่า “ทุกครั้งที่ฉันไปพบกับท่านอุษมาน ท่านจะถามฉันเสมอว่า ท่านมีทรัพย์สินที่จำเป็นจะต้องจ่ายชะกาสุหรือไม่ หากฉันตอบว่ามี ท่านก็จะเก็บทรัพย์สินชะกาสุจากฉัน ในทางกลับกันหากฉันตอบว่าไม่มี ท่านก็จะนำทรัพย์สินชะกาสุมามอบให้แก่ฉัน”

(อิซซาฟีอี, 1990:2.24)

4.2 การแจกจ่าย

ท่านอุษมาน รอฎิยัลลอฮู ได้แต่งตั้งซัยคุนินนาบิตเป็นผู้บริหารบัญชีมูลมาล¹ และได้กำชับให้มีการแจกจ่ายทรัพย์สินชะกาสุแก่ผู้มีสิทธิรับทุกคน จนกระทั่งทรัพย์สินในบัญชีมูลมาลเหลือเพียง 1000 ดีนาร์เท่านั้น เนื่องจากท่านได้นำไปแจกจ่ายจนเกือบหมด และส่วนหนึ่งท่านอุษมานได้ใช้ให้ซัยคุนินาไปใช้จ่ายเป็นผลประโยชน์ต่อมุสลิม ซึ่งส่วนหนึ่งในการใช้จ่ายดังกล่าวคือ การนำไปบูรณะมัสยิดของท่านนบี คืออัลลัลลอฮุ

(มะฮฺญุดดีน, 1978.183)

5. สมัยของท่านอลี ะเราะฎิยัลลอฮุอันฮุ

ในสมัยที่ท่านอุษมาน รอฎิยัลลอฮุ เป็นเคาะลีฟะฮ์ ชาวอาหรับเผ่าต่าง ๆ ยังคงจ่ายชะกาสุเช่นเดียวกับสมัยของท่านอุมร์ รอฎิยัลลอฮุ จนท่านอุษมาน รอฎิยัลลอฮุ เสียชีวิต รูปแบบของการจ่ายชะกาสุได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอีกระดับหนึ่ง ดังกิบนิฮุรีนได้รายงานไว้ว่า “ในอดีตได้มีการจ่ายชะกาสุให้แก่ท่านนบี คืออัลลัลลอฮุโดยตรง หรือจ่ายให้แก่คนที่ท่านใช้ให้ไปจัดเก็บ และในยุคของท่านอับบาส กัร ท่านอุมร์และอุษมาน ก็ได้ทำเช่นเดียวกับท่านนบี คืออัลลัลลอฮุ จนภายหลังจากที่ท่านอุษมานถูกลอบสังหาร เรื่องของการจ่ายชะกาสุได้มีการขัดแย้งกันขึ้นมา ซึ่งบางคนมีความเห็นว่าต้องจ่ายให้แก่เคาะลีฟะฮ์เช่นในอดีตที่ผ่านมา แต่บางคนมีความเห็นว่าไม่จำเป็นที่ต้องทำเช่นนั้นอีกต่อไป”

(อญูบัยตุ, 234 : 53)

ดังนั้นถือได้ว่าในสมัยของท่านอลีเป็นยุคแรกที่บรรดาเศาะหาบะฮ์มีความเห็นแตกต่างกันระหว่างการจ่ายชะกาสุให้แก่เคาะลีฟะฮ์กับการจ่ายให้แก่ผู้มีสิทธิด้วยตัวเอง ดังที่ได้มีสายรายงานมาจากท่านสุฮัยล်บิโนบิฮุและหุว่า “ฉันได้ถามท่านสะอัดอิบนิฮุบิวกกอศ ท่านอับดุลเราะฮ์ ท่านอบิสะฮิอัลลุลลอฮุบาริฮ์ และอิบนิอุมร์ว่า หากมีผู้ปกครองบริหารประเทศอย่างไม่เป็นธรรมดังที่พวกท่านรู้ จะให้ฉันจ่ายชะกาสุแก่ผู้ปกครองดังกล่าวหรือไม่ ปรากฏว่าพวกเขาเหล่านั้นได้ตอบเหมือนกันว่า เจ้าจ่ายชะกาสุแก่ผู้ปกครองดังกล่าวเถิด

¹
กองคลัง

(อนุอุบาย, 234: 45)

6. สมัยของท่านอุรวิบนุอับดุลอะซีซ

อุรวิบนุอับดุลอะซีซ เป็นเคาะลีฟะฮ์ท่านหนึ่งในราชวงศ์ของอุมายยะฮ์ และท่านได้รับการแต่งตั้งเป็นเคาะลีฟะฮ์หลังจากท่านสุไลมานบินอับดุลมาลิก ในสมัยที่เคาะลีฟะฮ์ผู้นี้บริหารราชการแผ่นดิน ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบต่าง ๆ มากมาย ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

6.1 จัดระเบียบทรัพย์สินชะกาฮ์

สมัยที่ราชวงศ์อุมัยยะฮ์ปกครองอาณาจักรอิสลาม สภาพความเป็นอยู่ของคนในสมัยนั้น ไม่ค่อยจะให้ความสำคัญต่อหลักการศาสนาอิสลามเท่าใดนัก ประชาชนส่วนมากมักจะห่างไกลจากศาสนา คนในราชวงศ์และประชาชนทั่วไปไม่สนใจที่นำทรัพย์สินออกมาจ่ายชะกาฮ์อย่างจริงจัง และเมื่อท่านอุรวิบนุอับดุลอะซีซได้รับการแต่งตั้งเป็นเคาะลีฟะฮ์ ท่านได้ปฏิรูประบบ ในประเทศที่ถูกทะเลยมานานให้กลับเข้าสู่แนวทางที่ถูกต้องตามหลักศาสนา และกลับเข้าสู่บัยตุลมาลที่ตั้งที่เคยเป็นในยุคแรกของอิสลาม สิ่งแรกที่ท่านได้ทำในเรื่องนี้ คือ การจัดการกับทรัพย์สินของตัวเอง โดยท่านได้กล่าวว่า “ สิ่งแรกที่ข้าต้องทำคือ จัดการกับทรัพย์สินของตัวเอง” ดังนั้นท่านจึงจัดการที่ดินและทรัพย์สินต่าง ๆ ของท่าน เพื่อนำมาจ่ายชะกาฮ์ให้ประชาชน ได้เห็น เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป

นอกเหนือจากการจัดการชะกาฮ์กับตัวท่านเองแล้ว ท่านยังได้เน้นหนักถึงบุคคลที่ใกล้ชิดกับตัวท่านเอง โดยกล่าวว่า “ สำหรับทรัพย์สินชะกาฮ์ที่ต้องจ่ายประจำปี เป็นหน้าที่ของพวกท่านเช่นคนทั่วไป เพื่อนำมาสร้างความสำเร็จให้แก่แผ่นดินนี้ต่อไป และครั้งหนึ่งท่านได้แสดงถึงความมุ่งมั่นในการปฏิรูประบบชะกาฮ์เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมโดยการกล่าวว่า “ ข้าขอสาบานต่ออัลลอฮ์ ข้าจะไม่ให้ชะกาฮ์แม้หนึ่งดิรฮัมแก่พวกท่าน เพราะมันเป็นส่วนที่จะต้องนำไปมอบให้แก่มุสลิมทั้งหลาย”

(มะฮฺยูคฺดีน,1978:192)

6.2 ให้ความสำคัญต่อระบอบชะกาฮ์

ท่านอุรวิบนุอับดุลอะซีซ ให้ความสำคัญอย่างมากในการฟื้นฟูระบบชะกาฮ์ให้กลับคืนมาใช้ใหม่ ในการปกครองของท่าน สมัยนั้น เพราะท่านถือว่าเป็นหน้าที่หนึ่งที่อัลลอฮ์ สิบหฺานะฮ์ ได้กำหนดมาให้แก่มุสลิมทั้งหลายคือปฏิบัติ ชะกาฮ์เป็นสิทธิของคนจน คนอนาถา และบุคคลประเภทอื่น ๆ ที่อัลลอฮ์ สิบหฺานะฮ์ ได้กล่าวไว้ในอัลกุรอาน ดังนั้นเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่งที่ผู้ว่าจะเพิกเฉยหน้าที่ที่อัลลอฮ์ สิบหฺานะฮ์ ได้กำหนด ด้วยเหตุนี้ในช่วงการปกครองของท่านจึงได้มีการจัดเก็บชะกาฮ์และแจกจ่ายออกไปในทุกพื้นที่ที่มีผู้มีสิทธิรับชะกาฮ์ ซึ่งครั้งหนึ่งท่านอุรวิบนุอับดุลอะซีซได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า “ ชะกาฮ์ต้องมีการจัดเก็บอย่างจริงจังดังเช่นที่เคยเป็นมาในยุคของท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะฮัลล่อฮิม และผู้มีสิทธิต้องได้รับความเป็นธรรม และต้องได้รับส่วนแบ่งอย่างแน่

นอน ดังนั้นหลังจากจัดเก็บแล้ว ส่วนของชะกะสุเหล่านี้ต้องนำไปมอบให้แก่คนไวยที่ไม่มีเงินรักษา และต้องนำไปจ่ายตามพระบัญชาของอัลลอฮ์ สุบหานะสุฯ ต่อไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นภาระหน้าที่ของผู้นำที่จะต้องทำสุดความสามารถ

(มะฮฺยุดดีน,1978:194)

6.3 ยึดถือปฏิบัติตามแนวทางของท่านนบี และบรรดาเคาะลีฟะฮ์ทั้งสี่ เพื่อปฏิรูประบบชะกะสุ

อุมูอัยศ์ ได้กล่าวไว้ว่า “ ท่านอุมัรฺอิบฺนุอับดุลอะซีซได้ส่งคนไปยังนครมะดีนะฮ์ เพื่อค้นหาเรื่องราวเกี่ยวกับชะกะสุที่ท่านนบีและท่านอุมัรฺอิบฺนุ อัดคอตตอบ ได้เคยเขียนไว้ ปรากฏว่าหนังสือที่ท่านนบีและอุมัรฺอิบฺนุอัดคอตตอบเขียนนั้น ครอบคลุมของท่านอุมัรฺอิบฺนุหัจญิมินได้เก็บไว้ และหนังสือที่ทั้งสองคนเขียนไว้ก็ได้ถูกคัดลอกออกมาเพื่อนำกลับไปให้ท่านอุมัรฺอิบฺนุอับดุลอะซีซ เพื่อนำไปเป็นบรรทัดฐานในการบริหารชะกะสุต่อไป

(มะฮฺยุดดีน,1978:196)

ครั้งหนึ่งท่านอุมัรฺอิบฺนุอับดุลอะซีซได้เขียนจดหมายถึงผู้จัดเก็บชะกะสุว่า “จงรู้ไว้เถิดว่าคนที่ทำหน้าที่เป็นผู้จัดเก็บชะกะสุก่อนหน้าท่าน พวกเขาได้จัดเก็บชะกะสุจากคนรวยตามจำนวนของทรัพย์สินที่มากหรือน้อยด้วยความยุติธรรม และแน่นอนในช่วงอายุขัยของข้า ข้าจะให้ความเป็นธรรมแก่ทุกคน ดังนั้นเมื่อท่านได้อ่านจดหมายฉบับนี้แล้ว ท่านจงถือปฏิบัติในหน้าที่ที่พึงมีต่อพวกคนรวยเหล่านั้นตามความเหมาะสม แล้วแจกจ่ายสิ่งที่ท่านเก็บมาไปยังคนยากจนเถิด”

(มะฮฺยุดดีน, 1978:192)

6.4 ผลจากการปฏิรูปดังกล่าว

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าเมื่อท่านอุมัรฺอิบฺนุอับดุลอะซีซปกครองอาณาจักรอิสลาม ท่านได้พยายามทุกวิถีทางในการที่จะนำระบบชะกะสุที่ถูกดองตามแบบฉบับของท่านนบี คีอ์ลล์ลลอฮ์ และเคาะลีฟะฮ์ทั้ง 4 ท่าน กลับมาใช้เป็นแนวทางในการบริหาร ปรากฏว่าความเป็นอยู่ของประชาชนในสมัยนั้นดีขึ้น และมีความมั่นคงในการดำเนินชีวิตทุก ๆ ด้าน ตลอดจนสามารถจัดปัญหาความอดยากออกไปจากสังคมจนหมดสิ้น และปัญหาที่เกิดขึ้นในเวลาต่อมาคือ การหาคนรับชะกะสุไม่ได้เลย

(มะฮฺยุดดีน, 1978:195)

ท่านยะฮฺยาอิบฺนุสะอีดได้กล่าวไว้ว่า “ ท่านอุมัรฺอิบฺนุอับดุลอะซีซได้ส่งข้าไปจัดเก็บชะกะสุที่ประเทศแอฟริกา และภายหลังจากเก็บชะกะสุมาแล้ว พยายามที่จะหาคนยากจนในพื้นที่นั้น เพื่อต้องการแจกจ่ายชะกะสุให้แก่คนยากจน ปรากฏว่าไม่มีคนจนหรือคนประเภทอื่นมารับชะกะสุจากฉันเลย ฉันจึงได้นำเงินส่วนนี้ไปซื้อทาสและปลดปล่อยพวกเขาให้เป็นไทไปในที่สุด”

(อิบฺนุกะษีรฺ,1991:5.257)

ระบบการบริหารจัดการชะกาสุ

1. หน้าที่ในการจัดเก็บ

การจัดเก็บชะกาสุเพื่อแจกจ่ายให้แก่บุคคลทั้งแปดประเภท ในกลุ่มนักวิชาการมีความเห็นที่แตกต่างกันว่าเป็นหน้าที่ของรัฐ หรือเป็นหน้าที่ของเจ้าของทรัพย์สินโดยตรง

ฝ่ายที่มีความเห็นว่าเป็นหน้าที่ของรัฐ มีหลักฐานดังต่อไปนี้

1. อัลกุรอาน

(إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ)

ความว่า. แท้จริงทานทั้งหลาย(ชะกาสุ) สำหรับบรรดาผู้ที่ยากจน และบรรดาผู้ที่ยัดยัด และบรรดาเจ้าหน้าที่ในการรวบรวมมัน และบรรดาผู้ที่ทำใจใจกับอิสลาม และในการไถ่ทาส และบรรดาผู้ที่มีหนี้เงินต้นดัด และในหนทางของอัลลอฮ์ และผู้ที่อยู่ระหว่างเดินทางเท่านั้น ทั้งนี้เป็นบัญญัติอันเจ้าเป็นที่ได้กำหนดมาจากอัลลอฮ์ และอัลลอฮ์ย่อมรู้สิ่งที่ปรากฏแจ้ง (สุเราะฮ์อัตเตาบะฮ์ 60)

อัลกุรอานโองการนี้ได้เรียกเจ้าหน้าที่รวบรวมชะกาสุว่า อามิด พร้อมกันนั้นได้กำหนดสิทธิ์ในส่วนหนึ่งของชะกาสุที่พวกเขาพึงได้รับ ซึ่งการกำหนดเช่นนี้เท่ากับประสงค์ที่จะให้มีการดำเนินการชะกาสุอย่างเป็นระบบ โดยการให้อามิดเป็นผู้ดำเนินการในการจัดเก็บและแจกจ่ายออกไปอย่างเป็นระบบ

(อัลกอรฎอวีย์, 1997.2.747)

2. อัลหะดีษ

ท่านนบี (ศอลลัลลฮู عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ได้กล่าวแก่ท่านมุอาซบิลญะบัลไว้ว่า

((فَأَعْلِمُهُمْ أَنَّ اللَّهَ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ تُؤَخَذُ مِنْ أَعْيُنِهِمْ وَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ))

ความว่า. "เจ้าต้องบอกให้พวกเขารู้ว่า อัลลอฮ์ได้กำหนดชะกาสุทรัพย์สินของพวกเขามาแล้ว ซึ่งเจ้าจะไปเก็บชะกาสุจากผู้ที่ร่ำรวย แล้วนำไปมอบให้แก่คนจน ๆ จากกลุ่มพวกเขาเหล่านั้น"

(รายงาน โดยบุคคอรีย์, หะดีษที่ 1308)

ในหะดีษบทนี้ได้ให้ความชัดเจนว่า อามิลาต้องทำหน้าที่ในการจัดเก็บซะกาซุ และแจกจ่ายให้แก่ผู้มีสิทธิ โดยที่ท่านนบี ศอลลัลลฮู ๗ ไม่ได้กำหนดการแจกจ่ายให้แก่เจ้าของทรัพย์สินแต่อย่างใด

อิมานีหาญได้บรรยายหะดีษบทนี้ไว้ว่า ผู้ปกครองต้องบริหารซะกาซุด้วยตัวเอง หรือจะมอบให้ผู้อื่นทำก็ได้ และถ้าหากเจ้าของทรัพย์สินขัดขืน ไม่ยอมจ่ายให้แก่ผู้นำหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย พวกเขาสามารถเก็บซะกาซุโดยการบังคับได้

(อัลหัยตะมียะ, 1406: 3.23)

3. ทักษะของนักวิชาการอิสลาม

อิหม่ามนะวาวีชี้ได้กล่าวไว้ว่า เป็นหน้าที่ของผู้นำในการจัดส่งพนักงานออกไปเพื่อเก็บซะกาซุ เพราะท่านนบี ศอลลัลลฮู ๗ และบรรดาเคาะลีฟะฮ์ทั้งสี่ได้เคยทำเช่นนั้น และบางครั้งเจ้าของทรัพย์สินอาจจะลืมหรือไม่รู้ว่าต้องจ่ายซะกาซุเมื่อใด ด้วยเหตุนี้จึงเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรง

(อิซฮร็อซซียะ, ม.ป.ป. 2.315)

สำหรับฝ่ายที่ถือว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าของทรัพย์สิน เพราะอัลกุรอานได้กล่าวไว้ว่า

(وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ)

ความว่า: “และในทรัพย์สินของพวกเขา จัดไว้ในส่วนของพวกเขาและสำหรับไม่เอาของพวกเขา”

(อิซฮารียาต 19)

จากโองการดังกล่าว พอที่จะรู้ได้ว่าเมื่อสิทธิที่ได้กำหนดไว้เป็นที่แน่นอนแล้ว ย่อมเป็นหน้าที่ของเจ้าทรัพย์สินโดยตรงในการทำการแจกจ่าย และจากโองการนี้ นักวิชาการได้มีการกล่าวถึงรายละเอียดในการจัดเก็บและแจกจ่ายซะกาซุโดยการแบ่งทรัพย์สินซะกาซุออกเป็นสองประเภทด้วยกัน คือ

1. ทรัพย์สินประจักษ์ชัด คือ ทรัพย์สินต่าง ๆ ปกติไม่สามารถซ่อนเร้นได้ เช่น พืชผลทางการเกษตร ปศุสัตว์ เป็นต้น

2. ทรัพย์สินที่ไม่ประจักษ์ชัด คือ ทรัพย์สินต่าง ๆ ปกติสามารถซ่อนเร้นไม่ให้ใครรู้ได้ ยกเว้นเจ้าของเท่านั้น เช่น เงิน ทอง ทรัพย์สินทางการค้า เป็นต้น

ในเรื่องของการจัดเก็บซะกาซุทรัพย์สินทั้งสองประเภทนี้ มีความเห็นที่แตกต่างกันดังนี้

1. มัชฮับหะนะฟีมีมีความเห็นว่า ทรัพย์สินประจักษ์ชัดต้องจ่ายซะกาซุให้แก่ผู้นำเท่านั้น ส่วนทรัพย์สินที่ไม่ประจักษ์ชัดมัชฮับหะนะฟีมีความเห็นว่า มอบให้เจ้าของทรัพย์สินจ่ายซะกาซุด้วยตัวเอง ดังจะเห็นได้ว่าในอดีตผู้นำเป็นผู้จัดเก็บและแจกจ่ายเอง จนถึงยุคของท่านอุษมาน ได้มีการมอบหน้าที่ในการจ่ายให้แก่เจ้าของทรัพย์สิน จากการมอบหน้าที่เช่นนี้เจ้าของทรัพย์สินจึงเปรียบเสมือนกับผู้

ได้รับมอบหมายจากอิหม่ามให้มีการปฏิบัติดังกล่าว ตามมัซฮับนี้จึงถือว่า หากอิหม่ามรู้ว่าเจ้าทรัพย์ไม่ยอมจ่ายชะกาฮ์ อิหม่ามสามารถบังคับให้เจ้าทรัพย์จ่ายชะกาฮ์ได้ทันที

(อิบนูอาบิคีน,1386: 2.260)

2. มัซฮับมาลิกีย์ ถือว่าต้องจ่ายชะกาฮ์ให้แก่ผู้นำเท่านั้น โดยถือเอาคำพูดของท่านมาลิกิบินอานัส¹ ที่ได้การกล่าวไว้ว่า “ทรัพย์ชะกาฮ์ต้องจ่ายให้แก่อิหม่ามเท่านั้น ถึงแม้ว่าอิหม่ามไม่มีความยุติธรรมก็ตาม”

(อิบนูอานัส, ม.ป.ป. :2.258.)

3. มัซฮับชาฟีอีมีความเห็นดังนี้

3.1 ทรัพย์ที่ไม่ประจักษ์ มีความเห็นว่า

3.1.1 เจ้าของทรัพย์จ่ายชะกาฮ์ด้วยตัวเอง เพราะท่านอุษมานได้กล่าวไว้ว่า “นี่คือเดือนแห่งการจ่ายชะกาฮ์ ใครที่มีหนี้สินก็รีบจ่าย ค่อยจากนั้นก็ให้จ่ายชะกาฮ์ในส่วนที่เหลือ”

3.3.2 จ่ายให้ผู้นำที่ยุติธรรม ส่วนในกรณีที่อิหม่ามไม่ยุติธรรม เจ้าของทรัพย์เป็นผู้จ่ายเองดีกว่า

3.2 ทรัพย์ที่ประจักษ์มีสองทัศนคติด้วยกัน

3.2.1 ทัศนะใหม่ ถือว่าอนุญาตให้เจ้าของทรัพย์จ่ายชะกาฮ์ด้วยตัวเอง

3.2.2 ทัศนะเก่าถือว่า ไม่อนุญาตให้เจ้าของทรัพย์จ่ายชะกาฮ์ด้วยตัวเอง แต่ต้องจ่ายชะกาฮ์ให้แก่อิหม่ามเท่านั้น

(อัชชีรอซี, ม.ป.ป. :11.68)

4. มัซฮับหัมบาลีย์ ในเรื่องของทรัพย์ประจักษ์หรือทรัพย์ไม่ประจักษ์ ให้เจ้าของทรัพย์ทำการแจกจ่ายชะกาฮ์ด้วยตัวเองดีที่สุด เพราะมั่นใจว่าถึงกลุ่มผู้มีสิทธิรับชะกาฮ์แน่นอน อิหม่ามอะหฺมัดได้กล่าวไว้ว่า “ หากเขาจะจ่ายชะกาฮ์ให้แก่ผู้นำก็ถือว่าไม่เป็นไร”

(อิบนุกุตามะฮฺ,1405:2.226)

ส่วนในหนังสืออัลกาฟีย์ซึ่งอยู่ในสายมัซฮับหัมบาลีย์ได้กล่าวไว้ว่า ให้จ่ายทรัพย์สินประจักษ์แก่ผู้นำดีที่สุด และทรัพย์สินไม่ประจักษ์ไม่อนุญาตให้จ่ายแก่ปกครอง เพราะท่านนบี คือลลิลลอฮฺและเราะลีฟะฮฺทั้งสี่ได้เคยส่งคนไปเก็บชะกาฮ์ทรัพย์สินประจักษ์ แต่ไม่เคยประกฎว่าพวกเขาเหล่านี้ส่งคนไปเก็บชะกาฮ์ทรัพย์สินไม่ประจักษ์แต่อย่างใด

(อัลกูรูบี, 1407: 1.328)

¹ เป็นนักรายงานหะดีษ

ในการประชุมทางวิชาการ ณ กรุงดามัสกัส เมื่อปี ค.ศ. 1952 ได้มีความเห็นว่าทรัพย์สิน ประจักษ์หรือไม่ประจักษ์ โดยหลักการที่ได้บอกไว้อย่างกว้าง ๆ นั้น เป็นหน้าที่ของปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน เป็นการเหมาะสมอย่างยิ่งที่ต้องมีเจ้าหน้าที่จัดเก็บชะกาสุขึ้นมา ด้วยเหตุผล สองประการ คือ

1. เพราะมุสลิมไม่สนใจที่จะจ่ายชะกาสุทั้งทรัพย์สินที่ประจักษ์และไม่ประจักษ์
2. ส่วนมากในปัจจุบันทรัพย์สินมักจะเป็นประเภททรัพย์สินประจักษ์ ไม่ว่าจะเป็นที่ดินหรือ เงินสดที่ได้นำไปฝากไว้ในธนาคาร ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ของปกครองในการจัดเก็บชะกาสุใน ทรัพย์สินเหล่านี้

(อุษมาน, 1979:40)

2. ทรัพย์สินที่ต้องจ่ายและจัดเก็บในระบบชะกาสุ

ทรัพย์สินที่จำเป็นต้องจ่ายชะกาสุ พอสรุปได้ดังนี้

2.1 ทรัพย์สินที่เป็นสินค้า

อัลลอฮ์ สุบหานะฮุฯ ได้ทรงอนุมัติให้มนุษย์ทั้งหลายประกอบธุรกิจการค้าทุกอย่างที่เป็น สิ่งหะลาละ และห้ามทำการค้าขายในสิ่งที่ไม่อนุมัติ เช่น การค้ายาเสพติดและสิ่งมีนเมาต่างๆ เป็นต้น ดังนั้นพ่อค้ามุสลิมจะต้องยึดมั่นอยู่ในคุณธรรมและจริยธรรมที่ค้ำจุนของศาสนาอิสลาม นอกเหนือ จากนั้นต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คิดสัญญา และระวังตนมิให้ลุ่มหลงเพลิดเพลินไปกับผลกำไรที่ ได้จนเป็นเหตุทำให้ลืมอัลลอฮ์ สุบหานะฮุฯ และละเลยต่อบทบัญญัติต่างๆของศาสนา ดังที่อัลลอฮ์ สุบหานะฮุฯ ได้กล่าวไว้ว่า

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ)

ความว่า: “โอ้ท่านผู้ศรัทธาทั้งหลาย พวกเจ้าอย่าให้ทรัพย์สินเงินและลูกของพวกเจ้า ทำให้ พวกเจ้าหันห่างออกจากอัลลอฮ์ และจงใจทำเช่นนั้น พวกเขาก็เป็นสิ่งที่ขาดทุน”

(อัลมุนาฟิฏน อายัตที่ 9)

1. ความหมายของคำว่า “สินค้า”

คำว่า สินค้า ตามความเข้าใจของนักกฎหมายอิสลาม หมายถึง “ทุกสิ่งที่ได้เตรียมไว้ขาย เพื่อหวังผลกำไร ” ในหนังสืออปีอิศหากได้ให้คำนิยามไว้ว่า การนำทรัพย์สินมาบริหารโดยตั้งใจที่ จะทำการค้าขาย”

(อิซฮิรอจีย, ม.ป.ป. :1.159)

ดังนั้นทรัพย์สินต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ หากเก็บไว้เพื่อขาย โดยหวังกำไร ย่อมถือว่าเป็นสินค้าจะต้องจ่ายชะกาสุหากมีเงื่อนไขครบ ในทางกลับกันหากทรัพย์สินที่เก็บไว้เพื่อการครอบครองหรือเก็บไว้ใช้สอยส่วนตัว หรือแม้กระทั่งมีไว้เพื่ออำนวยความสะดวกทาง ด้านธุรกิจการค้า เช่น รถยนต์ที่ใช้ส่งสินค้า และเครื่องจักรที่ใช้ผลิตสินค้า เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ไม่ถือว่าเป็นสินค้าที่จะต้องจ่ายชะกาสุแต่อย่างใด

2 หลักฐานที่วาฮิบต้องจ่ายชะกาสุสินค้า

หลักฐานที่บอกถึงหน้าที่ที่จำเ็นต้องจ่ายชะกาสุสินค้า มีดังต่อไปนี้

2.1 หลักฐานจากอัลกุรอาน

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ)

ความว่า. “*เหล่าผู้ศรัทธาชนทั้งหลาย พวกเจ้าจงบริจาคบางส่วนของลาภทรัพย์สินสุจริตที่พวกเจ้าและเจ้าหญิงหาได้ และลาภพืชผลที่หาได้ให้มันจงออกจากรู่ออกมาจากแผ่นดินเพื่อพวกเจ้า*”

(อัลบะเกาะเราะฮ์ ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ 267)

ท่านอุบัยรียได้กล่าวไว้ว่า “ในอายะฮ์นี้หมายถึง พวกท่านต้องจ่ายชะกาสุจากทรัพย์สินที่หามาได้โดยการทำงาน ซึ่งอาจจะเป็นงานทางด้านการค้าขาย หรือการทำอุตสาหกรรมการผลิตเงินหรือทองคำ”

(อิตตอบรีย, น.ป.ป. :5.555)

2.2 จากสุนนะฮ์ของท่านนบี คือลัทธิลอสๆ

((عَنْ سَمُرَةَ بِنْتِ جُنْدُبٍ كَانَتْ يَأْمُرُنَا أَنْ نُخْرِجَ الصَّدَقَةَ مِنَ الَّذِي نُعْدُ لِلْبَيْعِ))

ความว่า *ได้มีสายรายงานจากท่านสะมุเราะฮ์บิณฑุญญาว่า “ ท่านรุซุซุดดีนได้ใช้ให้เราจ่ายชะกาสุจากทรัพย์สินที่พวกเราได้เตรียมไว้เพื่อขาย ”*

(รายงานโดย อบีดาวูด, หะดีษที่ 1335.)

2.3 จากการศึกษาความเห็นเอกฉันท์ของปวงปราชญ์อิสลามในสมัยต่าง ๆ (الإجماع)

อบูอุบัยค¹ ได้รายงานว่า “ ในเรื่องของสินค้าที่จะต้องจ่ายชะกาสุนั้นเป็นความเห็นที่ตรง

¹ เจ้าของหนังสือ อัลอัมมาล ชื่อเดิมว่า อัลกออเสมอบินญะลาม เสียชีวิตปี ค.ศ.225

กันในระหว่างปวงปราชญ์อิสลาม นับตั้งแต่ยุคเศาะหาบะฮ์ ตาบิอีน และนักวิชาการอิสลามในยุคต่อมา ส่วนความคิดเห็นที่นอกจากนี้ ย่อมไม่ได้เป็นแนวทางของพวกเราแต่อย่างใด

(อบุฏบัยฮฺ.234: 439)

2.4 ใช้หลักการเทียบเคียง (التقاسم)

สำหรับหลักฐานจากการกียาสในเรื่องนี้ คือ การเทียบเคียงทรัพย์สินที่เป็นสินค้ากับทรัพย์สินอื่น ๆ ที่มีตัวบทระบุไว้ชัดเจน เช่น ทองคำ เงิน ปศุสัตว์ และผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น ซึ่งทรัพย์สินที่ได้ระบุไว้ในตัวบทมีคุณสมบัติออกขายและเพิ่มพูนที่ทำให้เกิดผลกำไรขึ้นมาได้เช่นเดียวกับสินค้า ด้วยคุณสมบัติที่ใกล้เคียงกันดังกล่าว จึงสามารถเทียบกันได้ระหว่างสินค้ากับ เงินทอง ปศุสัตว์หรือผลผลิตทางการเกษตร ที่ได้ระบุไว้ในอัลกรูอาน

3. เงื่อนไขของชะกาฮฺสินค้านี้มี 5 ประการดังนี้

3.1 มีกรรมสิทธิ์ในสินค้าอย่างสมบูรณ์

ในที่นี้หมายถึง การเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์และเป็นผู้ครอบครองอย่างถูกต้องตามหลักศาสนา และสามารถจำหน่ายหรือโอนสินค้าไปให้ผู้อื่นได้ทุกเมื่อและตามต้องการ ในทางกลับกันหากสินค้าเหล่านี้ไม่ได้อยู่ภายใต้การครอบครองอย่างถูกต้อง เช่น ทรัพย์สินที่ได้มาด้วยการขโมย การพินัยคอร์ปชั่น หรือริคไถ่ เป็นต้น หรือเป็นสินค้าที่ไม่สามารถจำหน่ายหรือโอนไปให้ผู้อื่นได้ตามต้องการ เช่น หนี้สินที่หมดหวังที่จะได้รับการชำระคืน ทรัพย์สินที่วากัฟให้เป็นสาธารณะประโยชน์ เป็นต้น ทรัพย์สินเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องจ่ายชะกาฮฺแต่อย่างใด

3.2 ต้องได้กรรมสิทธิ์สินค้าด้วยสัญญาค่างตอบแทน

ในที่นี้หมายถึง ผู้ประกอบการค้านี้หน้าที่จะต้องจ่ายชะกาฮฺสินค้านี้ต่อเมื่อได้มาด้วยการจ่ายสิ่งหนึ่งให้เป็นสิ่งตอบแทน เช่น ได้สินค้ามาด้วยการแลกเปลี่ยนในรูปแบบของการซื้อขาย เป็นต้น แต่ถ้าหากได้มาด้วยการให้โดยเสน่หาที่ปราศจากค่าตอบแทน เช่น มอบให้เป็นของขวัญ ของกำนัล หรือได้มาด้วยการรับมรดก สิ่งเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องจ่ายชะกาฮฺแต่อย่างใด

3.3 มีเจตนาค้าขายขณะที่ได้กรรมสิทธิ์สินค้า

ผู้ประกอบการค้าจะต้องมีเจตนาที่จะทำการค้าเพื่อให้ได้ผลกำไรใดตอนที่ได้ตกลงซื้อสินค้า ดังนั้นการซื้อสิ่งใดก็ตาม หากมีเจตนาเพื่อต้องการนำมาอุปโภคบริโภค ไม่ถือว่าเป็นสินค้าที่ต้องจ่ายชะกาฮฺแต่อย่างใด ถึงแม้ว่าจะขายสินค้านี้ดังกล่าวได้กำไรในเวลาต่อมาก็ตาม

3.4 ต้องครบพิกัด (นิศอบ)

พิกัดชะกาฮฺสินค้านี้ ให้ถือปฏิบัติเช่นเดียวกับพิกัดของชะกาฮฺเงินหรือทองคำ แต่ในปัจจุบันทองคำเป็นที่นิยมแพร่หลายในการถือเป็นมรดกหรือค่าของเงินตราและทรัพย์สินต่าง ๆ ทั้งมีความคงที่

มากกว่าเงิน นักวิชาการร่วมสมัยจึงเห็นว่าสมควรใช้พิกัดชะกาฮ์ของคัมเป็นเกณฑ์ นั่นก็คือ มีทองคำ
ชั้นต่ำเท่ากับ 20 มิชกอล ซึ่งปัจจุบันเท่ากับ 84.8 กรัม¹ หรือเท่ากับ 5.59 บาท²

3.5 ครอบครองครบรอบปี

ผู้ประกอบการต้องครอบครองตัวสินค้าหรือราคาสินค้าเป็นเวลาหนึ่งปีโดยการยี่ระบบ
จันทรคติเป็นเกณฑ์ ส่วนการกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาพิกัดชะกาฮ์ นักวิชาการอิสลามมี
ทรรศนะที่แตกต่างออกไป 3ทรรศนะดังนี้

4. เทคนิคการคำนวณชะกาฮ์สินค้า

เทคนิคในการคำนวณชะกาฮ์สินค้าให้ทำตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 ประเมินฐานชะกาฮ์สินค้าว่ามีจำนวนทั้งสิ้นเท่าใด คำว่าฐานชะกาฮ์ในที่นี้หมายถึง
เงินทุนหมุนเวียนสุทธิ บวกกำไรในกรณีการค้ามีกำไรในช่วงระยะเวลาหนึ่งปี หรือหักขาดทุนใน
กรณีที่การค้าประสบกับการขาดทุนในช่วงระยะเวลาหนึ่งปี และหักค่าเลี้ยงชีพและค่าใช้จ่ายส่วนตัว
ที่จำเป็นของผู้ประกอบการและครอบครัว ดังจะเห็นได้ดังนี้

ฐานชะกาฮ์ =	ต้นทุนหมุนเวียนสุทธิ + กำไร หรือ ต้นทุนหมุนเวียนสุทธิ - ขาดทุน	- ค่าเลี้ยงชีพผู้ประกอบการและครอบครัว
-------------	--	---------------------------------------

(อัครบุณีย์,ม.ป.ป. :90-92)

4.2 เปรียบเทียบฐานชะกาฮ์สินค้าที่ประเมินได้เข้ากับพิกัดที่ศาสนาอิสลามกำหนด

4.3 คำนวณค่าของชะกาฮ์ที่จะต้องจ่าย

อธิบายวิธีดำเนินการแต่ละขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ประเมินฐานชะกาฮ์สินค้า

วิธีการประเมินฐานชะกาฮ์ในขั้นตอนที่หนึ่งให้ทำตามลำดับดังนี้

(อัครบุณีย์,ม.ป.ป. :92-94)

¹ มิหุกกล - 4.24 กรัม

² 1 บาท - 15.2 กรัม

ลำดับที่ 1 ให้รู้ต้นทุนหมุนเวียนสุทธิ โดยการใช้สูตร

$$\text{ต้นทุนหมุนเวียนสุทธิ} = \text{ต้นทุนหมุนเวียน} - \text{ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต่าง ๆ}$$

ต้นทุนหมุนเวียนประกอบด้วย

เงินตราไม่ว่าจะอยู่ในมือของผู้ประกอบการหรือฝากไว้ที่ธนาคาร

สินค้าคงเหลือในครอบครองของผู้ประกอบการ

หนี้สินทางการค้าที่ผู้ประกอบการคดเป็นลูกหนี้ หรือเงินยืมมาจากธนาคาร

หนี้สินของลูกค้าที่หวังได้รับการชำระคืน และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ

ลำดับที่ 2 ประเมินผลกำไรและการขาดทุน

การประเมินผลกำไรและการขาดทุนเพื่อทราบพิกัดสินค้า โดยการพิจารณาผลต่างระหว่าง ยอดรายรับกับยอดรายจ่ายช่วงสิ้นปี โดยไม่ให้นำเอาค่าใช้จ่ายประเภทต้นทุนคงที่หรือต้นทุนไม่หมุนเวียนเข้าไปรวมกับยอดรายจ่าย เช่น ค่าก่อสร้างอาคารสถานที่ ค่าซื้อยานพาหนะ ซื้อเฟอร์นิเจอร์ หรือเครื่องมือต่าง ๆ รวมทั้งค่าเสื่อมราคาและค่าซ่อมแซมเครื่องมือดังกล่าว

ลำดับที่ 3 รวมผลกำไรหรือหักส่วนขาดทุน

เมื่อทราบจำนวนต้นทุนหมุนเวียนสุทธิแล้วว่ามีจำนวนเท่าใด ให้รวมผลกำไรตลอดปีทั้งหมดเข้ากับต้นทุนหมุนเวียนสุทธิในกรณีที่กิจการค้าได้กำไร แต่ถ้าหากกิจการการค้าเกิดการขาดทุน ก็ให้หักส่วนขาดทุนออกจากต้นทุนหมุนเวียนสุทธิ

ลำดับที่ 4 ให้หักค่าเลี้ยงชีพและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้ประกอบการและครอบครัว หรือหนี้สินต่าง ๆ ออกจากฐานชะกาช นอกจกจากหนี้สินทางการค้าที่ผู้ประกอบการคดเป็นหนี้

ขั้นตอนที่ 2 เปรียบเทียบฐานชะกาชกับจำนวนพิกัดที่ศาสนากำหนด

หลังจากทราบจำนวนฐานชะกาชแล้ว ให้นำไปเทียบกับพิกัดชะกาชสินค้าตามศาสนากำหนด

¹ หากปรากฏว่าฐานชะกาชมีจำนวนเท่ากับพิกัดหรือเกินกว่า ก็ถือว่าจำเป็นต้องจ่ายชะกาชตามปริมาณ

¹ เท่ากับราคาทองคำหนัก 84.8 กรัม หรือเท่ากับ 5.59 บาท

ขั้นตอนที่ 3 ให้คำนวณปริมาณชะงายที่ต้องจ่าย

ปริมาณชะงายที่ต้องจ่าย สามารถคำนวณได้โดยการนำฐานชะงายมาคูณกับอัตราที่ต้องจ่าย
คือ 2.5 %

(อัคร์บิณิย์, น.ป.ป. :94.)

ตัวอย่างของการคำนวณชะงาย

ตัวอย่างที่ 1 การคำนวณชะงายสินค้าสำหรับธุรกิจการค้าส่วนบุคคล

สมมุติว่า นายอับดุลลฮู ทำการค้าขายโดยใช้เงินทุน 250,000 บาท จึงได้นำเงินดังกล่าวไป
เช่าร้าน ซื้อเครื่องมือต่าง ๆ และซื้อรถยนต์ 1 คัน เป็นเงินรวม 100,000 บาท เงินยังคงเหลือ
150,000 บาท ซึ่งได้เงินทุนหมุนเวียนจนสิ้นปี ปรากฏว่ามีบัญชีแสดงรายการจากการดำเนินกิจการ
ดังต่อไปนี้

(อัคร์บิณิย์, น.ป.ป. :94-98)

1. จ่ายไปกับการซื้อสินค้าและค่าโสหุ้ย	100,000 บาท
2. ขอดขายสินค้าทั้งสิ้นเป็นเงิน	350,000 บาท
3. จ่ายค่านายหน้าและค่าป่วยการอื่น	40,000 บาท
4. จ่ายค่าเงินเดือนพนักงานและค่าจ้างภารโรง	70,000 บาท
5. ค่าเสื่อมราคาต้นทุนคงที่	150,000 บาท
6. ค่าสินค้าคงเหลือ	150,000 บาท
7. หนี้สินทางการค้าที่ลูกค้ายังค้างชำระ	75,000 บาท
8. เงินสดในมือ	70,000 บาท
9. หนี้ทางการค้าที่ยังค้างชำระ	6,000 บาท
10. หนี้จากการกู้เงินธนาคารอิสลาม	45,000 บาท
11. ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ	50,000 บาท

ข้อมูลส่วนตัวของผู้ประกอบการ

- ค่าเลี้ยงชีพและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นสำหรับผู้ประกอบการและครอบครัวตลอดปีเป็นเงิน
จำนวน 36,000 บาท
- หนี้สิน (นอกเหนือจากหนี้ทางการค้า) 30,000 บาท
- นายอับดุลลฮู ผู้ประกอบการไม่มีรายได้อื่นนอกจากการค้าขายเท่านั้น

ข้อมูลเกี่ยวกับพิภคสินค้า

1. พิกัดของชะภาสสินค้า ใช้พิภคเดียวกันกับทองคำ คือ 20 มิชกอล

$$1 \text{ มิชกอล} = 4.24 \text{ กรัม}^1$$

$$20 \text{ มิชกอล} = 4.24 \times 20 = 84.8 \text{ กรัม}$$

$$\text{ซึ่งเท่ากับน้ำหนักทองคำ } 5.59 \text{ บาท}^2$$

2. ราคาทองคำแท่งหนัก 1 บาท = 8,600.00 บาท (22 พ.ศ. จิกายน 47)

$$\text{ดังนั้นพิภคชะภาสสินค้าจึงเท่ากับ} = 8,600 \times 5.59^3 \text{ บาท}$$

$$= 48,074 \text{ บาท}$$

3. นายอับดุลลอฮ์ต้องเสียภาษี = 30,000 บาท

จากตัวอย่างเราสามารถคำนวณชะภาสของนายอับดุลลอฮ์ได้ตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประเมินฐานชะภาสสินค้า

$$\text{ฐานชะภาสสินค้า} = \text{ต้นทุนหมุนเวียน} + \text{กำไรสุทธิ} - \text{ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต่าง ๆ}$$

$$\text{ต้นทุนหมุนเวียน} = 150,000 \text{ (สินค้าคงเหลือ)} + 75,000 \text{ (ลูกหนี้)}$$

$$+ 6,000 \text{ (หนี้ทางการค้า)} + 45,000 \text{ (เงินกู้)}$$

$$+ 50,000 \text{ (ค่าธรรมเนียม)} + 7,000 \text{ บาท (เงินสดในมือ)}$$

$$= 333,000 \text{ บาท}$$

$$\text{กำไรสุทธิ} = 100,000 \text{ (ซื้อสินค้า)} - 350,000 \text{ (ขายสินค้า)}$$

$$- 40,000 \text{ บาท (ค่านายหน้า)} - 70,000 \text{ (ค่าเงินเดือน)}$$

$$= 140,000 \text{ บาท}$$

$$\text{ค่าใช้จ่ายที่จำเป็น} = 36,000 \text{ (ค่าเลี้ยงชีพ)} + 30,000 \text{ (หนี้สิน)}$$

$$+ 30,000 \text{ (ภาษี)} = 96,000 \text{ บาท}$$

$$\text{ให้นำ } 333,000 \text{ (ต้นทุนหมุนเวียน)} + 140,000 \text{ (กำไรสุทธิ)} - 96,000 \text{ (ค่าใช้จ่ายที่จำเป็น)}$$

$$= 377,000 \text{ บาท คือ ฐานชะภาส}$$

¹ กอลอะซี, 1988, 458

² เพราะน้ำหนักทอง 15.2 กรัม เท่ากับ 1 บาท

³ น้ำหนักทองคำแท่ง ที่คิดเป็นพิภคขั้นต้นที่ต้องจ่ายชะภาส

ขั้นตอนที่ 2 เปรียบฐานชะกาสุ¹ กับพิกัดชะกาสุขั้นค่าที่ศาสนากำหนด² ปรากฏว่าฐานชะกาสุของ นายอับดุลลอฮ์เกินกว่าจำนวนพิกัด จึงต้องจ่ายชะกาสุ

ขั้นตอนที่ 3 คำนวณหาปริมาณที่จำเป็นต้องจ่ายชะกาสุ โดยการนำฐานชะกาสุมาคูณกับจำนวนที่ต้องจ่ายแล้วหารด้วย 100 = $\frac{377,000 \times 2.5}{100} = 9,425$

ดังนั้นนายอับดุลลอฮ์ จึงต้องจ่ายชะกาสุสินค้าเป็นเงินจำนวน 9,425 บาท

ตัวอย่างที่ 2 การคำนวณชะกาสุสินค้าธุรกิจประเภทห้างหุ้นส่วนสามัญ

การประเมินชะกาสุสินค้าของธุรกิจประเภทนี้ ให้ประเมินชะกาสุจากฐานแต่ละบุคคลเช่นเดียวกับธุรกิจการค้าส่วนบุคคล ตัวอย่างเช่น นายมุฮัมมัด นายก้อยเต็ม และนายอีดนาน เข้าร่วมกันตั้งบริษัทเกี่ยวกับการค้าผ้าผืน โดยลงทุนกันคนละ 300,000 บาท ได้ต้นทุนรวม 900,000 บาท เริ่มดำเนินการก่อสร้างสำนักงานและซื้อรถยนต์ เป็นค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น 300,000 บาท เงินคงเหลือ 600,000 บาท ใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียน และหุ้นส่วนทั้งสามคนต่างตกลงที่จะแบ่งผลกำไรเท่ากัน จนสิ้นปีมีรายละเอียดดังนี้

(อักษรรูปนี้ย, ม.ป.ป. : 99-105)

1. บริษัทได้กำไร (ก่อนหักภาษี)	450,000 บาท
2. เสียภาษี	120,000 บาท
3. เงินทุนหมุนเวียน	600,000 บาท
4. ค่าเลี้ยงชีพและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นของหุ้นส่วน แต่ละคน	36,000 บาท
5. หุ้นส่วนก้อยเต็ม มีหนี้สินส่วนตัว	90,000 บาท
6. หุ้นส่วน อีดนาน ต้องจ่ายค่าพยาบาลบุตร	50,000 บาท
7. ตลอดปีหุ้นส่วนทั้งสาม ไม่มีรายได้นอกจากการค้าผ้าผืนเท่านั้น	
8. พิกัดชะกาสุสินค้า	48,074 บาท

ขั้นตอนการประเมินชะกาสุ

ก. ประเมินฐานชะกาสุของแต่ละหุ้นส่วน

ข. นำฐานชะกาสุของแต่ละคนมาเปรียบเทียบกับพิกัดชะกาสุสินค้า

¹ ในที่นี้เท่ากับ 377,000 บาท

² เท่ากับ 48,074 บาท

ค. คำนวณชะงะกาสุที่ต้งจ่ายตามศาสนากำหนด

ก. ประเมินฐานชะงะกาสุของแต่ละส่วน ให้ทำตามขั้นตอนต่อไปนี้

$$\begin{aligned} 1. \text{ ประเมินกำไรสุทธิของห้างหุ้นส่วน} &= 450,000 \text{ บาท (กำไร)} \\ &\quad - 120,000 \text{ บาท (ภาษี)} \\ &= 330,000 \text{ บาท} \end{aligned}$$

2. แบ่งผลกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้นแต่ละคน จะได้คนละ 110,000 บาท

3. ประเมินต้นทุนหมุนเวียนสุทธิของแต่ละคน $600,000/3 = 200,000$ บาท

4. รวมส่วนแบ่งหุ้นส่วนของแต่ละคน = ต้นทุนหมุนเวียน + กำไร

$$\text{ส่วนแบ่งของมุฮัมหมัด} = 200,000 + 110,000 = 310,000 \text{ บาท}$$

$$\text{ส่วนแบ่งของก่อเสียม} = 200,000 + 110,000 = 310,000 \text{ บาท}$$

$$\text{ส่วนแบ่งของอัคนาน} = 200,000 + 110,000 = 310,000 \text{ บาท}$$

5. ประเมินฐานชะงะกาสุ = เงินทุนหมุนเวียน + กำไรที่เป็นส่วนแบ่ง - ค่าใช้จ่ายที่จำเป็น
- หนี้สิน

$$\text{ฐานชะงะกาสุของมุฮัมหมัด} = 200,000^1 + 110,000^2 - 36,000^3 = 274,000 \text{ บาท}$$

$$\begin{aligned} \text{ฐานชะงะกาสุของก่อเสียม} &= 200,000 + 110,000 - 36,000 - 90,000^4 \\ &= 184,000 \text{ บาท} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ฐานชะงะกาสุของอัคนาน} &= 200,000 + 110,000 - 36,000 - 50,000^5 \\ &= 224,000 \text{ บาท} \end{aligned}$$

ข. เปรียบเทียบฐานชะงะกาสุกับพิกัตที่ศาสนากำหนด ปรากฏว่าฐานชะงะกาสุของหุ้นส่วนแต่ละคน มีจำนวนเกินกว่าพิกัต ทุกคนจึงต้องจ่ายชะงะกาสุในอัตราร้อยละ 2.5

ค. คำนวณปริมาณชะงะกาสุที่จำเป็นต้งจ่าย คือ ฐานชะงะกาสุ x 2.5

$$\text{หุ้นส่วนมุฮัมหมัดจะต้งจ่ายชะงะกาสุ} = \frac{274,000 \times 2.5}{100} = 6,850 \text{ บาท}$$

1 เงินทุนหมุนเวียน

2 กำไร

3 ค่าใช้จ่ายที่จำเป็น

4 หนี้สิน

5 ค่าพหยาบาล

$$\begin{aligned} \text{หุ้นส่วนก่อตั้งเดิมจะต้องจ่ายชำระ} &= \frac{184,000 \times 2.5}{100} = 4,600 \text{ บาท} \\ \text{หุ้นส่วนอัตรานานจะต้องจ่ายชำระ} &= \frac{224,000 \times 2.5}{100} = 5,600 \text{ บาท} \end{aligned}$$

ตัวอย่างที่ 3 การคำนวณสินค้าสำหรับธุรกิจประเภทบริษัทจำกัด หรือห้างหุ้นส่วนจำกัด

เนื่องจากทรัพย์สินและเงินทุนของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนประเภทนี้ คณะเล้ารวมกันจนยากที่จะแยกได้ว่าส่วนใดเป็นของผู้ใด บรรดานักนักนิคศาสตร์อิสลาม จึงมีความเห็นพ้องกันว่าให้พิจารณาและคำนวณชำระสินค้านี้ จากทรัพย์สินของบริษัทจำกัด หรือห้างหุ้นส่วนจำกัดรวมกัน โดยไม่ต้องคำนึงว่าเป็นส่วนแบ่งของใครครบพิศัดหรือไม่ เพราะฉะนั้นฐานชำระสินค้านี้ คือ

ต้นทุนหมุนเวียนสุทธิ + ยอดกำไรสุทธิของบริษัท

ตัวอย่างเช่น

บริษัทสะบิลจำกัด ได้ก่อตั้งขึ้นเพื่อประกอบธุรกิจการค้า จนสิ้นปีมีบัญชีงบดุลดังต่อไปนี้

1. ต้นทุนหมุนเวียน	3,000,000 บาท
2. ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ	1,000,000 บาท
3. กำไรสุทธิ	1,200,000 บาท
4. จำนวนหุ้นทั้งหมด	100,000 หุ้น (หุ้นละ 10 บาท)

วิธีการประเมินชำระสิน

วิธีการดำเนินตามขั้นตอนต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

1. ประเมินฐานชำระสิน

ฐานชำระสินคือ ต้นทุนหมุนเวียนสุทธิ + ผลกำไรสุทธิ - ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ

ต้นทุนหมุนเวียนสุทธิ = 3,000,000 (ต้นทุนหมุนเวียน) - 1,000,000 (ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ) = 2,000,000 บาท

ผลกำไรสุทธิ = 1,200,000 บาท

เพราะฉะนั้นฐานชำระสิน = 2,000,000¹ + 1,200,000² = 3,200,000 บาท

2. นำฐานชำระสินมาเทียบกับชำระสิน ปรากฏว่าฐานชำระสินมีจำนวนเกินกว่าพิศัดจึงต้องจ่ายชำระสิน

3. ปริมาณชำระสินที่ต้องจ่ายทั้งหมดจากอัตราร้อยละ 2.5 จะได้เท่ากับ

¹ ต้นทุนหมุนเวียนสุทธิ

² กำไร